

# پاسخ خودارزیابی علوم و فنون دوازدهم انسانی (۱۴۰۰-۱۴۰۱)

احترام ابراهیمی - دبیر ادبیات آموزش و پرورش منطقه ۲ شهر تهران

## خودارزیابی درس اول «تاریخ ادبیات فارسی قرن‌های ۱۲ و ۱۳»

### ۱- چه عواملی در ایجاد نهضت بازگشت ادبی مؤثر بودند؟

**جواب:** در ایجاد نهضت بازگشت ادبی عوامل زیر تأثیر داشتند: ۱- تاراج کتابخانه اصفهان که سبب شد تعدادی از کتاب‌های کتابخانه سلطنتی به دست مردم افتد و ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن برقرار شود. ۲- توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان. ۳- تضعیف جامعه بر اثر شکست از روسیه تزاری.

### ۲- مهم‌ترین عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر ادبیات عصر بیداری را بررسی کنید.

**جواب:** از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار فرهنگی - اجتماعی بر ادبیات عصر مشروطه، می‌توان به تأثیر جنگ نافرجام ایران و روس و توجه مردم به واقعیت‌ها و امکانات فنی دنیای جدید، تلاش عباس میرزا در روی آوردن به فنون جدید، اعزام دانشجو به خارج از کشور، رواج صنعت چاپ در روزنامه نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی و همچنین، تأسیس مدرسه دارالفنون اشاره کرد.

- ۱- رواج و گسترش روزنامه‌نویسی ۲- رواج صنعت ترجمه ۳- نوشتن رمان‌های تاریخی
- ۴- رواج نمایش‌نامه نویسی ۵- دور شدن نثر از تکلف و دشواری
- ۶- استقبال از سبک ساده و روان عصر بیداری

### ۳- درون مایه‌های ادبیات فارسی در دوران بیداری را بیان کنید.

**جواب:** شاخص‌ترین درون مایه‌های شعر فارسی در عصر بیداری اندیشه‌های آزادی‌خواهانه و وطنی، مبارزه با استبداد و استعمار و قانون‌خواهی است. برانگیختن احساسات ملی و میهنی - سخن از حقوق زنان - توجه به فراگیری علوم جدید - پیکار با بیگانه و بیگانه‌خواهی - انتقاد از نابسامانی‌ها - نفی عقاید خرافی در جامعه.

### ۴- ویژگی‌های شعر هر یک از شاعران زیر را بنویسید.

**الف) فرخی یزدی:** فرخی یزدی؛ از شاعران آزادی‌خواه دوره بیداری است. او تحت تأثیر شعری چون مسعود سعد و سعدی بود. اندیشه ای آزادی‌خواهانه و وطنی در شعرش باعث شد که در نهایت، جانش را فدای آزادی کند. آشنایی با سعدی، طبع فرخی را شکوفا ساخت.

ب) عارف قزوینی: شاعر و موسیقی‌دان عهد مشروطه که تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی وی در برانگیختن مردم و آزادی‌خواهی نقش داشت. شعر او ساده و دور از پیچیدگی بود وی از دردمندترین سرایندگان عصر بیداری است.

پ) ایرج میرزا: مهارت در سرودن اشعار ساده و روان با بهره‌گیری از تعبیرات عامیانه و اندیشه‌های نوگرایانه و ترجمه از شعرهای غربی؛ در طنز و هجو و هزل نیز دستی داشت.

#### ۵- در شعر دوره بیداری از نظر زبانی چه تحولاتی دیده می‌شود؟

جواب: از زبان شعر برای اینکه قابل فهم تر باشد و بتواند مفاهیم تازه آزادی خواهانه و اجتماعی را بهتر به مردم منتقل کند، به سادگی گرایش پیدا می‌کند و بهره‌گیری از زبان عامه و روزمره در شعر بسیار رواج می‌یابد. (برای ارتباط بهتر با عامه مردم، زبان محاوره را برگزیدند تا قابل فهم‌تر باشد و مفاهیم جدید را با زبانی ساده انتقال دهند)

#### ۶- نثر فارسی در دوره بیداری چه تحولاتی یافت؟

جواب: تحولات نثر فارسی در دوره بیداری، حرکتی به سمت سادگی و بی‌پیرایگی همراه با رواج روزنامه نگاری، ترجمه و توجه به ادبیات داستانی است؛ از جمله قالب‌های مورد توجه در حوزه ادبیات داستانی نیز می‌توان به رمان، نمایش نامه و داستان اشاره کرد.

#### ۷- دو تن از پیشگامان رمان‌نویسی قبل از مشروطه را نام ببرید و از هر کدام اثری بنویسید.

جواب: از میان رمان‌نویسان می‌توان به این نویسندگان اشاره کرد: محمدباقر میرزا خسروی با رمان «شمس و طغرا» و میرزا حسن خان بدیع با دو اثر «شمس‌الدین و قمر» و «داستان باستان».

#### ۸- توضیح دهید قائم مقام فراهانی در حوزه نثر فارسی چه جایگاهی دارد؟

مهم‌ترین تأثیر وی در نثر فارسی، سوق دادن آن به سمت ساده نویسی و باز کردن این مسیر در نگارش بود. او با تغییر سبک نگارش فارسی، باعث شد تکلف در نثر کم شود و به مرور از بین برود. شیوه وی در نگارش، بهره‌گیری از ضرب‌المثل و شعر در نثر، باعث شد مردم عادی به نثر توجه بیشتری نشان دهند. قائم مقام را می‌توان احیاکننده نثر فارسی دانست.

وی مسائل زمان خود را با کاربرد زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب‌المثل‌های لطیف، به سبک گلستان نوشت.